

Erzurum İli İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sigara Kullanma Durumları

Cigarette Smoking Status among Students of Primary School in Erzurum

Ayla Ünsal¹, Serap Sezgin²

¹Ahi Evran Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü, Kırşehir, Türkiye

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü, Samsun, Türkiye

ÖZET

Giriş: Sigara kullanımı, dünyadaki en önemli önlenebilir sağlık sorunlarından biridir. Her yıl 5 milyon kişinin sigara yüzünden ölmesi ve sigaranın pek çok zarara yol açması nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü dünyadaki en büyük sağlık sorununun sigara olduğunu ilan etmiştir. Çoğu insan genç yaşta sigara içmeye başlar ve sonra bu bir alışkanlık olarak devam eder. Bu tanımlayıcı çalışmanın amacı, Erzurum'un sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir bölgesinde bulunan ilköğretim okulu öğrencilerinin sigara kullanma durumlarını belirlemektir.

Gereç ve Yöntem: Çalışmanın evrenini, Maksut Efendi İlköğretim okulundaki 5., 6., 7. ve 8. sınıf toplam 300 öğrenci oluşturmuştur. Evrendeki tüm öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Ama onların % 19.4'ü o tarihte okula gelmemiş, % 5'i de araştırmaya katılmak istememiştir. Bu yüzden araştırmaya 230 öğrenci katılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %56.1'i erkek, %43.9'u kızdı. Yaş ortalaması 12.9 ve öğrencilerin %19.1'i sigara kullanmakta idi. Cinsiyet ile sigara içme davranışı arasındaki bağlantı istatistiksel olarak anlamlı idi ($p<0.001$). Anne ve babalarının eğitim düzeyleri ile sigara içme davranışı arasındaki bağlantı istatistiksel olarak anlamlı idi ($p<0.01$, $p<0.05$). Babalarının ve arkadaşlarının sigara içme durumu ile kendilerinin sigara içme davranışı arasındaki bağlantı istatistiksel olarak anlamlı idi ($p<0.01$, $p<0.05$).

Sonuç: Sağlık çalışanları özellikle gençleri düşünerek koruyucu önlemlerde üstün bir rol oynamalı ve tütünün tehlikelerine karşı çocuk ve gençleri uyarmalıdır.

(Tur Toraks Der 2009;10:75-81)

Anahtar sözcükler: İlköğretim öğrencileri, sigara içme, düşük sosyo-ekonomik durum

Geliş Tarihi: 28. 12. 2007 Kabul Tarihi: 11. 08. 2008

ABSTRACT

Introduction: Tobacco use is one of the most important preventable health problems all over the world. The World Health Organisation (WHO) declared that smoking is the biggest health problem since over five million people die of it every year and it causes much harm. Most people begin to smoke in their early years and continue as an addiction. The aim of this descriptive cross-sectional study was to determine the smoking status of students at a primary school in the low socio-economic status region in Erzurum.

Material and Method: The subject of the study was identified as 300 students from 5., 6., 7. and 8. grades in Maksut Efendi Primary School. All students were included in the study. However, 19.4 % were not present in the school and 5 % were not taken into consideration so the research was carried out with 230 students.

Results: The ratios of boys and girls were 56.1% and 43.9%, respectively. Mean age was 12.9 years and 19.1% of students were smokers. The relation between gender and smoking behavior was statistically significant ($p<0.001$). There was statistically significant relation between parents' education level and smoking behavior ($p<0.01$, $p<0.05$). There was a statistically significant relation between father's and friends' smoking status and smoking behavior ($p<0.01$, $p<0.05$). National efforts to reduce smoking should be extended to students.

Conclusion: Health professionals should play a predominant role in preventive measures, especially when considering the youth, and forewarn children and adolescents of the dangers of tobacco.

(Tur Toraks Der 2009;10:75-81)

Key words: Primary school students, smoking, low socio-economic status

Received: 28. 12. 2007 Accepted: 11. 08. 2008

Sunulduğu Kongre: 41. Ulusal Psikiyatri Kongresi, 15-20 Kasım 2005, Erzurum

Yazışma Adresi / Address for Correspondence: Ayla Ünsal, Ahi Evran Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü, Kırşehir, Türkiye
Tel: 0 386 211 48 19 Faks: 0 386 211 48 18 E-Posta: ay_unsal@hotmail.com

GİRİŞ

Dünyada yaklaşık 1.3 milyar kişinin sigara içtiği tahmin edilmektedir. Her yıl 5 milyon kişinin sigara yüzünden ölmesi ve sigaranın pek çok zarara yol açması nedenleriyle Dünya Sağlık Örgütü dünyadaki en büyük sağlık sorununun sigara olduğunu ilan etmiştir [1]. Sigara içiciliği sadece içen kişilere zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda etrafta bulunan bireylere ve çevreye de pek çok zarar verir. Eşi sigara içen kadınlarda kanser riskinin arttığı ve tüm akciğer kanserlerinin %20-30'unun çevresel sigara dumanından kaynaklandığı iddia edilmektedir. Aşırı sigara dumanına maruz kalan kişilerin kalp damar hastalığına yakalanma riskleri %30-50 oranında artmaktadır. Sigaranın bir de ekonomik zarar boyutu vardır. Günde ortalama bir paket sigara içen birinin yıllık sigara masrafı hiç de küçümsenmeyecek düzeydedir [2]. Tütünün insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle Türkiye'de halen yılda 2.72 milyar dolar ekonomik kayıp olmaktadır ve her yıl yaklaşık 100 bin kişi sigara nedeniyle erken ölmektedir. Bu sayı ülkemizdeki bir yılda ölen anne, bebek ve çocuk sayısının yaklaşık iki katıdır. Halen dünya genelinde dakikada 8 kişi, yılda 5 milyon kişi sigara nedeniyle ölmektedir. 2030 yılında bu sayı yılda 10 milyon kişiye ulaşacaktır [3].

Gelişmiş ülkelerde tütün tüketimi hızla düşerken gelişmekte olan ülkelerde son 20 yılda %80 oranında artmıştır. Bunun da en büyük nedeni uluslararası tütün şirketlerinin gelişmekte olan ülkelerdeki pazar oluşturma stratejileridir [3]. Dünyada sigaraya başlama yaşının ortalama 11 olduğu düşünülürse gençlerin sigara konusunda eğitilmesi gerekir [1,3]. Çeşitli maddelere başlama yaşının genellikle gençlik yılları içinde yer alması, bu sorunun aynı zamanda bir gençlik çağı sorunu olarak ele alınmasını gerektirmektedir [4,5]. Ne yazık ki genç yaşlarda sigaraya başlayanların çoğu sağlık açısından aldıkları risklerin bilincinde değildir. Dolayısıyla bu dönemdeki çocuklar ve gençler özellikle korunmalıdır [3].

Araştırmaların çoğu sigara kullanım yaygınlığının erkeklerde bayanlara oranla daha fazla olduğunu göstermektedir. Ancak son yıllarda bayanlarda da sigara kullanım yaygınlığının arttığı bilinmektedir [6-10]. Ülkemizde 1997-1998 yıllarında yapılan bir çalışmada sigara içimindeki son durum ile geçen 8 yıl içindeki değişimler araştırılmıştır. Sigara içiminde erkeklerde %7.1'lik bir azalma gözlenirken, bayanlarda %38'lik bir artış olduğu tespit edilmiştir [11].

Toplumsal bir sorun olarak nitelendirilen sigara kullanımını konusunda herkese sorumluluklar düşmektedir. Özellikle sağlık çalışanları sigara ile mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Sağlık çalışanları öncelikle sigara kullanımını konusunda topluma örnek bireyler olmalı, daha sonra da sigarayla savaşta birebir görev almalıdırlar [4]. Bireylerin sigaraya başlama yaşları, nedenleri belirlenerek sigara içme oranları saptanmalı ve bu doğrultuda sigarayla mücadeleye yön verecek girişimlerde bulunulmalıdır.

Bu araştırma, Erzurum'un sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bir mahallesindeki ilköğretim okulu öğrencilerinin sigara kullanma durumlarını tanımlamak amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma, 2004-2005 eğitim öğretim dönemi içerisinde yapılmıştır. Çalışmanın evrenini, Maksut Efendi İlköğretim okulunun 5., 6., 7. ve 8. sını-

fında okuyan toplam 300 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçim yöntemine gidilmemiş, çalışmanın amacı anlatıldıktan sonra verilerinin toplandığı tarihte okulda bulunan 242 öğrenciye soru formları dağıtılmıştır. Çalışmaya 12 öğrenci katılmak istememiş, gönüllü 230 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür.

Konu ile ilgili kaynakların incelenmesi sonucunda hazırlanan soru formu, öğrencilerin kendilerine ve ailelerine ait tanıtıcı özelliklerini (10 soru) ve sigaraya ilişkin düşüncelerini (15 soru) belirlemeyi amaçlayan toplam 25 sorudan oluşmuştur [9,12,13].

Verilerin kodlanması ve bilgisayara yüklenmesi araştırmacılar tarafından yapılmış olup veriler SPSS paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdeler ve ki-kare önemlilik testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmadaki öğrencilerin %56.1'i erkek, %43.9'u kız, yaş ortalamaları 12.99±1.25 ve %56.1'i ailenin ortanca çocuğudur. Öğrencilerin kardeş ortalamaları 5.49±2.14'dür. Öğrencilerin annelerinin %58.3'ü okur-yazar değil, babalarının %34.8'i ilkokul mezunudur. Öğrencilerin %95.2'sinin anne ve babasının sağ olduğu, %73.0'ünün çekirdek aile içerisinde yaşadığı ve %44.8'inin gelirinin giderinden az olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri

TANITICI ÖZELLİKLER (n=230)	X ± SS	
Yaş Ortalaması	12.99±1.25	
Kardeş Ortalaması	5.49±2.14	
Cinsiyet	Sayı	%
-Erkek	129	56.1
-Kız	101	43.9
Kaçınıcı Çocuk		
-Tek çocuk	4	1.7
-İlk çocuk	54	23.5
-Ortanca çocuk	129	56.1
-Son çocuk	43	18.7
Annenin Eğitim Durumu(n=228)	Sayı	%*
-Okur-yazar değil	133	58.3
-Okur-yazar	36	15.8
-İlkokul mezunu	52	22.8
-Ortaokul mezunu	5	2.2
-Lise mezunu	2	0.9
Babanın Eğitim Durumu (n=221)	Sayı	%**
-Okur-yazar değil	56	25.3
-Okur-yazar	36	16.3
-İlkokul mezunu	77	34.8
-Ortaokul mezunu	39	17.6
-Lise mezunu	13	5.9
Anne-Babanın Varlığı	Sayı	%
-Anne-Baba sağ	219	95.2
-Anne sağ-Baba ölü	9	3.9
-Anne ölü-Baba sağ	2	0.9

*Yüzdeler n=228 üzerinden alınmıştır

**Yüzdeler n=221 üzerinden alınmıştır

Öğrencilerin sigara kullanma durumlarının dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Buna göre; öğrencilerin %19.1'i hayatlarında bir kere de olsa sigara kullanmış ve ilk sigara kullanma yaş ortalamaları 10.34 ± 2.35 olarak bulunmuştur. Sigarayı deneyen öğrencilerin %25.0'i sürekli sigara içmekte ve bunların sigara kullanma sürelerinin ortalamasının 2.70 ± 1.95 yıl olduğu belirlenmiştir. Sigara kullananların %15.9'u paket taşımakta ve %72.7'si günde yarım paket (1-10 adet) sigara içmektedir.

İlköğretim öğrencilerinin %74.8'inin ailesinde sigaranın kullanıldığı, %71.7'sinin annesinin, %15.7'sinin de babasının hiç sigara kullanmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin %52.2'sinin arkadaşlarının (hepsi+çocu+bazıları olmak üzere) sigara kullandığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Sigara kullanan öğrencilerin sigaraya ilişkin düşünceleri Tablo 4'de belirtilmiştir. Buna göre; öğrencilerin %68.1'i sigaraya başlama nedeni olarak arkadaş grubu, %54.5'i de sigara kullanma nedeni olarak keyif alma ifadelerini kullanmışlardır. Öğrencilerin %38.6'sı sigarayı bırakmayı denemiş ve %82.3'ü bu konuda başarılı olmuştur. Sigarayı bırakanların bırakma nedenlerine bakıldığında %88.2 oranıyla sigaranın sağlığa zarar vermesi yanıtı verdikleri görülmüştür.

Öğrencilerin cinsiyetleri ile sigara kullanma durumları arasında istatistiksel olarak $p < 0.001$ düzeyinde anlamlılık bulunmuştur. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyleri ile sigara kullanma durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlılık bulunmuştur ($p < 0.01$, $p < 0.05$). Bu

anlamlılık her iki grupta da okur yazar olmayan anne ve babalardan kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin kendileri ile annelerinin sigara kullanma durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$). Öğrencilerin kendileri ile babalarının sigara kullanma durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlılık saptanmıştır ($p < 0.01$). Bu anlamlılığın hiç sigara kullanmamış babaların olduğu gruptan kaynaklandığı bulunmuştur. Öğrencilerin kendileri ile arkadaşlarının sigara kullanma durumları arasında da istatistiksel açıdan anlamlılık saptanmıştır ($p < 0.05$). Bu anlamlılığın, hepsi sigara kullanan arkadaşların olduğu gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 5).

TARTIŞMA

Bu çalışmada öğrencilerin %19.1'i hayatlarında bir kere de olsa sigara kullanmıştır. Hamzaçebi ve ark.nın ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada 14 yaşın altındaki öğrencilerin sigara içme oranı %17.7 olarak bulunmuştur [14]. Ergüder ve ark.nın ilköğretim 7, 8, hazırlık sınıfı ve lise 1 öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin %29.3'ü sigara içmeyi denemiştir [15]. Ülkemizde ilköğretim öğrencilerinin yanı sıra ağırlıklı olarak lise ve üniversite öğrencilerinin sigara kullanım prevalansı araştırılmıştır. Türkiye'de 1988'de Kocabaş'ın [16], 1992'de Saltık ve ark.nın [17], 1998'de Güraksın ve ark.nın [18], 2001'de Demirhan ve ark.nın [19] ilköğretim ve lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmaları ile sadece lise öğrencileri arasında yapılan çalışmalarda sigara içme

Tablo 2. Öğrencilerin Sigara Kullanma Durumlarının Dağılımı

Sigara Kullanma Durumu (n=230)	Sayı	%
Hiç Sigara Kullandı mı?		
-Evet	44	19.1
-Hayır	186	80.9
Sigarayı İlk Kullanma Yaş	X ± SS	
Ortalaması	10.34 ± 2.35	
	Sayı	%*
Sürekli Sigara Kullanma Durumu (n=44)		
-Kullanıyor	11	25.0
-Kullanmıyor	33	75.0
Sigara Kullanma Sürelerinin Ortalaması	X ± SS	
	2.70 ± 1.95	
	Sayı	%*
Paket Taşıma Durumu (n=44)		
-Taşıyor	7	15.9
-Taşımıyor	37	84.1
Günlük İçtiği Sigara Miktarı (n=44)		
-Yarım paket	32	72.7
-1 paket	10	22.7
-1.5 paket	1	2.3
-2 paket ve üzeri	1	2.3

*Yüzdeler n=44 üzerinden alınmıştır

Tablo 3. Öğrencilerin Ailelerinin ve Arkadaşlarının Sigara Kullanma Durumu

Ailelerinin ve Arkadaşlarının Sigara Kullanma Durumu (n=230)	Sayı	%
Ailede Sigara Kullananların Varlığı		
-Var	172	74.8
-Yok	58	25.2
Annelerinin Sigara Kullanma Durumu		
-Hiç kullanmamış	165	71.7
-Kullanıyor	44	19.1
-Bırakmış	21	9.1
Babalarının Sigara Kullanma Durumu		
-Hiç kullanmamış	36	15.7
-Kullanıyor	143	62.2
-Bırakmış	51	22.2
Arkadaşlarının Sigara Kullanma Durumu		
-Hepsi kullanıyor	15	6.5
-Çoğu kullanıyor	12	5.3
-Bazıları kullanıyor	93	40.4
-Hiçbiri kullanmıyor	110	47.8

Tablo 4. Sigara Kullanan Öğrencilerin Sigaraya İlişkin Düşünceleri

Sigaraya İlişkin Düşünceleri	Sayı	%*
Sigaraya Başlama Nedenleri (n=44)		
-Arkadaş grubu	30	68.1
-Büyüdüğünü hissetme	18	40.9
-Keyif alma	9	20.4
-Ailedeki bireylerin kullanması	6	13.6
-Medyatik bireylerin kullanması	4	9.0
Sigarayı Kullanma Nedenleri (n=44)		
-Keyif verdiği için	24	54.5
-Sıkıntı hissini dağıtmak için	14	31.8
-Bağımsızlığını kanıtlamak için	7	15.9
-Kilo almamak için	5	11.3
Sigarayı Bırakmayı Deneme Durumu (n=44)		
-Deneyen	17	38.6
-Denemeyen	27	61.3
Sigarayı Bırakmayı Başarma Durumu (n=17)		
-Bırakmayı başaran	14	82.3
-Bırakmayı başaramayan	3	17.6
Sigarayı Bırakma Nedenleri (n=17)		
-Sağlığa zarar vermesi	15	88.2
-Sigaranın hoş olmayan etkileri (ağız kokusu, dişlerde sararma vs.)	4	23.5
-Aile bireylerinin önerileri	2	11.7
-Ekonomik güçlük	1	5.8

*Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler n=44 üzerinden alınmıştır

**Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler n=17 üzerinden alınmıştır

Tablo 5. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri, Ailelerinin ve Arkadaşlarının Sigara Kullanma Durumları ile Kendilerinin Sigara Kullanma Durumlarının Dağılımı (n=1210)

Tanıtıcı Özellikler	Sigara Kullanma Durumları					
	KULLANIYOR		KULLANMIYOR		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Cinsiyet						
-Erkek	36	27.9	93	72.1	129	100.0
-Kız	8	7.9	93	92.1	101	100.0
TOPLAM	44	19.1	186	80.9	230	100.0
	$\chi^2=14.6$		SD=1	p<0.001		
Annenin Eğitimi						
-Okur-yazar değil	24	18.0	109	82.0	133	100.0
-Okur-yazar	12	33.3	24	66.7	36	100.0
-İlkokul mezunu	4	7.7	48	92.3	52	100.0
-Ortaokul mezunu	1	20.0	4	80.0	5	100.0
-Lise mezunu	2	100.0	-	-	2	100.0
TOPLAM	43	18.9	185	81.1	228	100.0
	$\chi^2=17.8$		SD=4	p<0.01		
Babanın Eğitimi						
-Okur-yazar değil	14	25.0	42	75.0	56	100.0
-Okur-yazar	12	33.3	24	66.7	36	100.0
-İlkokul mezunu	7	9.1	70	90.9	77	100.0
-Ortaokul mezunu	7	17.9	32	82.1	39	100.0
-Lise mezunu	-	-	13	100.0	13	100.0
TOPLAM	40	18.1	181	81.9	221	100.0
	$\chi^2=14.5$		SD=5	p<0.05		
Annelerinin Sigara Kullanma Durumu						
-Hiç kullanmamış	33	20.0	132	80.0	165	100.0
-Kullanıyor	8	18.2	36	81.8	44	100.0
-Brakmış	3	14.3	18	85.7	21	100.0
TOPLAM	44	19.1	186	80.9	230	100.0
	$\chi^2=0.4$		SD=2	p<0.05		
Babaların Sigara Kullanma Durumu						
-Hiç kullanmamış	14	38.9	22	61.1	36	100.0
-Kullanıyor	24	16.8	119	83.2	143	100.0
-Brakmış	6	11.8	45	88.2	51	100.0
TOPLAM	44	19.1	186	80.9	230	100.0
	$\chi^2=11.3$		SD=2	p<0.01		
Arkadaşların Sigara Kullanma Durumu						
-Hepsi kullanıyor	6	40.0	9	60.0	15	100.0
-Çoğu kullanıyor	4	33.3	8	66.7	12	100.0
-Bazıları kullanıyor	20	21.5	73	78.5	93	100.1
-Hiçbiri kullanmıyor	14	12.7	96	87.3	110	100.0
TOPLAM	44	19.1	186	80.9	230	100.0
	$\chi^2=9.0$		SD=3	p<0.05		

prevalansı %18-43 arasında değişmektedir [7-9,13,20-23]. Türkiye'nin değişik bölgelerindeki 11 ilden toplanan verilerle 2005 yılında yapılan bir çalışmaya göre 13-17 yaş arası öğrencilerin sigara içme prevalansı %13.3 bulunmuştur [20]. Tüm dünyada yaşları 13-15 olan öğrencilerde sigara içme prevalansı ortalama %8.9 olup Amerika'da %17.5, Avrupa'da 17.9, Güneydoğu Asya'da %4.3, Doğu Akdeniz'de %5 olarak bulunmuştur [24]. Bu çalışmanın ve sözü edilen çalışmaların sonuçları birlikte değerlendirildiğinde dünya ve ülke genelinde çocuk ve gençlerin sigara kullanım prevalansı benzerlik göstermektedir.

Çalışmada öğrencilerin sigarayı ilk kullanma yaş ortalamaları 10.34±2.35 olarak bulunmuştur. Arbak ve ark.nın çalışmasında sigara kullanan öğrencilerin %7.6'sı sigarayı ilk olarak 10 yaşın altında, %39.7'si ise 10-15 yaşları arasında içmeye başladıklarını söylemişlerdir [9]. Ergüder ve ark.nın çalışmasında sigarayı deneyenlerin %29.5'inin sigaraya 10 yaşından önce başladığı saptanmıştır [15]. Ülkemizde orta dereceli okul öğrencilerinde 11-14 yaşlarında sigaraya başlama olasılığı %43-50'dir. Yapılan çalışmalar öğrencilerin ilkokul son sınıf ile ortaokul döneminde sigara ile tanıştıklarını ve ilk denemelerini bu dönemde yaptıklarını göstermektedir [16,17,25-27]. Amerika'da sigara içenlerin %80'den fazlası 18 yaş altında sigaraya başlamaktadır [12]. Dünyada sigaraya başlama yaşının ortalama 11 olduğunu gösteren pek çok araştırma vardır [1,3].

Göksel ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada sigara içen öğrencilerin %74.9'u günde yarım paket sigara içmektedir [13]. Sözü edilen çalışmanın sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları birbirini desteklemektedir.

Bireylerin sigaraya başlamalarında ve kullanmalarında ailede, özellikle de arkadaş çevresinde sigara içen bireylerin olması çok büyük bir etkidir. Bu durum konuyla ilgili yapılan pek çok çalışmada vurgulanmıştır [6,14,21,26,28-34]. Ergüder ve ark.nın Türkiye genelinde [15], Oymak ve ark.nın Kayseri'de [34], Keskinoğlu ve ark.nın İzmir'de [21], Ünlü ve ark.nın Afyon'da [25], Göksel ve ark.nın İzmir'de [13], Çelik ve ark.nın Manisa'da [8] yaptıkları çalışmalarda Erzurum'da yapılan bu çalışmada olduğu gibi öğrenciler sigaraya başlama konusunda arkadaşlarından çok etkilenmektedir. Yalçın ve ark.nın yaptığı çalışmada da öğrencilerin %62'si kendilerini sigaraya yönlendiren kişilerin arkadaşları olduğunu söylemiştir [26]. Çevre ve arkadaş faktörü, her türlü kötü alışkanlıkta olduğu gibi sigara konusunda da belirleyici olabilmektedir. Sigara içen arkadaşların varlığında, çocuğun toplumda kendine yer bulma isteği ya da grup baskısı onun sigaraya başlamasını kolaylaştırmaktadır. Bu noktada çocukların ve gençlerin sigarasız bir çevrede yetişmeleri ve eğitim programlarıyla sigaranın zararları konusunda aydınlatılmaları önem kazanmaktadır [35].

Bu çalışmada olduğu gibi Ceylan ve ark.nın yaptığı çalışmada da öğrencilerin sigarayı bırakma nedenlerinin ilk sırasında sigaranın sağlığa zararları ifadesi yer almaktadır [6].

Çelik ve ark.nın [8], Kocabaş ve ark.nın [16] yaptıkları çalışmalar ve bu çalışmada cinsiyetle sigara kullanma arasında $p<0.001$ düzeyinde anlamlılık saptanmıştır.

Bununla birlikte Keskinoğlu ve ark.nın çalışmasında sigara içiciliğinde cinsiyetin etkili olmadığı bulunmuştur [21]. Sigara içiminin cinsiyetle ilişkisi çok tutarlı değildir. Afrika, Güneydoğu Asya, Batı Pasifik bölgesi gibi gelişmekte olan ülkelerde erkek öğrencilerin sigara içme prevalansı kızlardan yüksektir. Ülkemizde de pek çok araştırma ve benzer şekilde bu çalışma aynı sonuçlara ulaşmış, erkek öğrencilerin bu konuda kızların önüne geçtiği saptanmıştır [5,9,14,15,17,27].

Ceylan ve ark.nın [6], Hamzaçebi ve ark.nın [14], Milton ve ark.nın [36], Peters ve ark.nın [37] çalışmalarında da bu çalışmada olduğu gibi ailelerin eğitim durumu düşük olan öğrencilerin sigara kullanma oranı yüksek bulunmuştur. Pek çok çalışmada sigara kullanma alışkanlığı ile aile bireylerinin sigara alışkanlığı arasında yakın ilişkilerin olduğu saptanmıştır [8,16,17,26,38,39]. Bu çalışmada olduğu gibi yine pek çok çalışmada özellikle babanın sigara kullanması ile gençlerin sigara kullanmaları arasında güçlü bir bağlantı bulunmuştur [6,39,40]. Bireyin arkadaş grubunun sigara kullanması, akran grubunda bu davranışa özenme, gruba ait olma, gruptan dışlanmama, sigara içmenin büyüme kriteri olarak algılanması gibi pek çok nedenle bireylerin sigaraya başlamasını tetiklemektedir [13,33,39,40].

Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda, sigara kullanımı konusunda başta aileler olmak üzere, sağlık ekibi üyelerine, öğretmenlere, medya mensuplarına ve hatta toplumdaki tüm yetişkinlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Öncelikle sigara içen yetişkinlerin geleceğin teminatı olan çocuk ve gençlere doğru bir rol modeli olarak etkili sigarayı bırakma yöntemlerini kullanarak en yakın zamanda sigarayı bırakmaları gerekmektedir. Yetişkinler çocuk ve gençlerle etkili iletişim teknikleri kurarak onlara sigaraya başlamadan önce ulaşmalı, onları sigaraya başlama ve kullanma nedenleri, sigaranın zararları konusunda bilgilendirmeli, onlara sigarayı özendirci eylemlere ve koşullara karşı kararlılıkla mücadele etmeleri konusunda yardımcı olmalı ve bir şekilde sigaraya başlamış olanları profesyonel yardım almaları konusunda desteklemelidir.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. The role of health professionals in tobacco control. <http://www.who.int/whosis>. Accessed Apr 20, 2005.
2. Çetiner M. Ülkemizde sigara. http://www.tr.net/saglik/genel_saglik_ulkemizde_sigara.shtml. Erişim 09 Ocak 2008.
3. Toraks Derneği Basın Bildirisi. Sigarasız bir dünya günü. <http://www.toraks.org.tr>. Erişim 31 Mayıs 2004.
4. Chalmers K, Seguire M, Brown J. Tobacco use and baccalaureate nursing students: a study of their attitudes, beliefs and personal behaviours. *Journal of Advanced Nursing* 2002;40:17-24.
5. Akın M. Lise öğrencilerinin madde kullanımının zararlarına ilişkin sağlık eğitim gereksinimleri. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyum Kitabı, İstanbul, 1997:117-20.
6. Ceylan E, Yanık M, Gencer M. Harran Üniversitesi'ne kayıt yaptıran öğrencilerin sigaraya karşı tutumlarını etkileyen faktörler. *Toraks Dergisi* 2005;6:144-50.
7. Bilir N, Doğan BG, Yıldız AN. Sigara içme konusundaki davranışlar ve tutumlar. Ankara: Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayınları No:7; 1997.
8. Çelik P, Esen A, Yorgancıoğlu A, ve ark. Manisa ilinde lise öğrencilerinin sigaraya karşı tutumları. *Toraks Dergisi* 2000;1:61-6.

9. Arbak P, Erdem F, Karacan Ö, Özdemir Ö. Düzce Lisesi öğrencilerinde sigara alışkanlığı. *Solunum* 2000;2:17-21.
10. Haddad LG, Malak MZ. Smoking habits and attitudes towards smoking among university students in Jordan. *Int. J Nurs Stud* 2002;39:793-802.
11. Onat A, Aksu H, Uslu N, ve ark. Türk erişkinlerinde sigara içimi: kadınlarımızda tiryakilik artma yolunda. *Türk Kardiyoloji Dergisi* 1997;27:697-700.
12. Gottlieb J. Smoking rises sharply among US university students. *BMJ* 1998;317:1405.
13. Göksel T, Cirit M, Bayındır Ü. İzmir ili lise öğrencilerinin sigara alışkanlığını etkileyen faktörler. *Toraks Dergisi* 2001;2:49-53.
14. Hamzaçebi H, Ünsal M, Dabak Ş, ve ark. Samsun Tekkeköy ilçesi ilköğretim öğrencilerinde sigara içme prevalansı ve etkileyen faktörler. *Toraks Dergisi* 2008;9:34-9.
15. Ergüder T, Soydal T, Uğurlu M, ve ark. Küresel gençlik tütün araştırması Türkiye. Sağlık Bakanlığı Madde Bağımlılığı Şube Müdürlüğü 2003.
16. Kocabaş A. Orta dereceli okul öğrencilerinde sigara içme alışkanlığı. *Ankara Tıp Mecmuası* 1988;41:9-22.
17. Saltık A, Yılmaz T, Yorulmaz F, ve ark. Edirne merkezinde 5100 orta-lise öğrencisinde sigara içme davranış ve Spielberger testi ile ölçülen kaygı düzeyinin incelenmesi. *Ege Tıp Dergisi* 1992;31:53-9.
18. Güraksin A, Ezmeci T, İnandı T, ve ark. Erzurum'da orta ve lise öğrencilerinde sigara prevalansı. *Atatürk Üniv. Tıp Fak. Dergisi* 1998;30:89-93.
19. Demirhan H, Bostancı M, Zencir M, Özen İ. Denizli Tavas ilçe merkezinde öğrenim görmekte olan ortaöğretim öğrencilerinde sigara, alkol ve uçuca madde kullanımı. *Sağlık ve Toplum* 2001;11:74-80.
20. Erbaydar T, Lawrence S, Dağlı E, et al. Influence of social environment in smoking among adolescents in Turkey. *The European Journal of Public Health* 2005;15:404-10.
21. Keskinoglu P, Karakuş N, Pıçakçefe M, ve ark. İzmir'de lise öğrencilerinde sigara içme sıklığı ve içicilik davranışı üzerine sosyal öğrenmenin etkisi. *Toraks Dergisi* 2006;7:190-5.
22. Karlıkaya C. Edirne'de lise öğrencilerinde sigara içme prevalansı. Kaçakçılık, reklamlar ve ergenlerin sigaraya ulaşması? *Toraks Dergisi* 2002;3:6-12.
23. Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D. Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2001;12:47-52.
24. Center for Disease Control and Prevention. Use of cigarettes and other tobacco products among students aged 13-15 years-worldwide, 1999-2005. *Morbidity and Mortality Weekly Report* 2006;55:553-6. http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mm_wrrhtml/mm5520a2.htm. Accessed Aug 08, 2008.
25. Ünlü M, Orman A, Şen TA, ve ark. Factors affecting the cigarette smoking habits among students in Afyon-Turkey. *Akciğer Arşivi* 2004;1:15-9.
26. Yalçın H, Çimen S, Kaya F, ve ark. Lise öğrencilerinde sigara içmeyi etkileyen özelliklerin incelenmesi. 6. Ulusal ve Uluslararası Katılımlı Hemşirelik Öğrencileri Kongre Kitabı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basın ve Yayınevi Müd, 2007;230.
27. Ertas N. Factors associated with stages of cigarette smoking among Turkish youth. *The European Journal of Public Health* 2007;17:155-61.
28. Harrel JS, Bangdiwala SI, Deng S, et al. Smoking initiation in youth: the roles of gender, race, socioeconomic and developmental status. *J Adolesc Health* 1998;23:271-79.
29. Koivula M, Haunonen M. Smoking habits among Finnish middle-aged men: experiences and attitudes. *Journal of Advanced Nursing* 1998;27:327-34.
30. Çelik HC, Satıcı Ö, Çelik MY. Kronik sigara içme alışkanlığı olan üniversite öğrencilerinin tutmalarına ilişkin değişkenlerin aşamalı kümeleme yöntemi çözümü. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2004;11:217-22.
31. Fadiloğlu Ç. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarının araştırılması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 1985;1:23-30.
32. Shaw M, Mitchell R, Darling D. Time for a smoke? One cigarette reduces your life by 11 minutes. *BMJ* 2000;320:53.
33. Erbaycu AE, Aksel N, Çakan A, Özsöz A. İzmir ilinde sağlık çalışanlarının sigara içme alışkanlıkları. *Toraks* 2004;5:6-12.
34. Oymak FS, Gülmez İ, Çetinkaya F, ve ark. Kayseri'de kolej öğrencilerinde sigara içme alışkanlığı. *Erciyes Tıp Dergisi* 1998;20:214-9.
35. Kocabaş A. Türkiye'de Sigara İçme Yaygınlığı ve Bazı Özellikleri. Sigara ve Sağlık MEB Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 1994.
36. Milton B, Cook PA, Dugdill L, et al. Why do primary school children smoke? A longitudinal analysis of predictors of smoking uptake during pre-adolescence. *Public Health* 2004;118:247-55.
37. Peters J, Hedley AJ, Lam TH, et al. A comprehensive study of smoking in primary school children in Hong Kong: implications for prevention. *J Epidemiol Community Health* 1997;51:239-45.
38. Gaeta G, Del Castello E, Cuomo S, et al. Personal, familial and environmental factors influencing the inclination of smoking in adolescents: differences between sexes and between city and small-town dwellers. *Cardiologia* 1998;43:417-26.
39. Gaeta G, Del Castello E, Cuoma S, et al. Family and friends who smoke: influence on adolescents. *G Ital Cardiol* 1998;28:259-66.
40. Flay Br, Hu FB, Richardson J. Psychosocial predictors of different stages of cigarette smoking among high school students. *Prev Med* 1998;27:9-18.